

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ
ਭਾਰਤ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਸੱਤਾਹਠਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ-ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਐਕਟ ਬਣੇ:

- ਸੰਖੇਪ ਨਾਂ ਅਤੇ ਆਰੰਭ (1) ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ (ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2016 ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।
(2) ਇਹ ਉਸ ਤਾਰੀਕ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਗਜ਼ਟ ਵਿਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਯਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਉਪਬੰਧਾਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਤਰੀਕਾਂ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿਚ ਇਸ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਆਰੰਭ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਵਾਲਾ ਹੈ।
- ਨਵੇਂ ਅਨੁਛੇਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਬਾਅਦ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਛੇਦ ਨੂੰ ਸਮਿਲਿਤ ਕੀਤਾ 246 ਉ ਦਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ:
ਸਮਿਲਿਤ ਹੋਣਾ
- ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ। “246 ਉ(1) ਅਨੁਛੇਦ 246 ਅਤੇ 254 ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ, ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਘ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।
(2) ਜਿਥੇ ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰਰਾਜ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਣਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।
ਵਿਆਖਿਆ – ਅਨੁਛੇਦ 279 ਉ ਦੇ ਖੰਡ (5) ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿਚ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।”
- ਅਨੁਛੇਦ 248 ਦਾ ਸੋਧ। 3. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 248 ਦੇ ਖੰਡ ((1) ਵਿਚ “ਸੰਸਦ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ “ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਤਾਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਦ” ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ।
- ਅਨੁਛੇਦ 249 ਦਾ ਸੋਧ। 4. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 249 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿਚ “ਬਾਰੇ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ “ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਤਾਬੇ ਉਪਬੰਧਤ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਜਾਂ” ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਅੰਤਰਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।
- ਅਨੁਛੇਦ 250 ਦਾ ਸੋਧ। 5. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 250 ਵਿਚ ਧਾਰਾ (1) ਵਿਚ, “ਸੰਬੰਧ” ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ “ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਤਾਬੇ ਉਪਬੰਧਤ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ” ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਅੰਤਰਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।
- ਅਨੁਛੇਦ 268 ਦਾ ਸੋਧ। 6. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 268 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿਚ “ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਧਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕ ਬਣਤਾ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮਸੂਲ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਅਨੁਛੇਦ 268 ਉ ਦਾ ਲੋਪ। 7. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 268 ਉ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਠਾਸੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਰਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਨੁਛੇਦ 269 ਦਾ ਸੋਧ। 8. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 269 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿਚ, “ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ “(1) ਅਨੁਛੇਦ 269 ਉ ਵਿਚ ਉਪਬੰਧਤ ਦੇ ਅਲਾਵਾ, ਮਾਲ ਦੀ

ਖਰੀਦ” ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਜੋੜੇ ਜਾਣਗੇ।

ਅਨੁਛੇਦ 269 ਉ ਦਾ ਸਮਿਲਿਤ 9. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 269 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਛੇਦ ਨੂੰ ਸਮਿਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ :-
ਹੋਣਾ।

ਵਣਜ ਜਾਂ
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ੀ
ਵਪਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ
ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ
ਕਰ ਦਾ
ਉਗਰਾਹੁਣਾ ਅਤੇ
ਇਕਤਰਤਾ।

“269(ਉ)(1) ਵਣਜ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਸਦ ਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਗਰਾਹਿਆ ਅਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਰਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਤੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਵਿਆਖਿਆ – ਇਸ ਖੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨਾਂ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਯਾਤ ਤੇ ਸਮੇਂ ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਰਸਦ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਵਣਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਰਸਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਖੰਡ (1) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਟਿੱਕਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਭਾਰਤ ਤੇ ਸੰਚਿਤ ਫੰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(3) ਖੰਡ(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਗਰਾਹੇ ਗਏ ਕਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 246 (ਉ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਰ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਰਕਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਚਿਤ ਫੰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(4) ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਤਾਬੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਗਰਾਹੇ ਗਏ ਕਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਨੂੰ ਖੰਡ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਰ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਰਕਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਚਿਤ ਫੰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਰਸਦ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਣਜ ਜਾਂ ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕੇਗੀ।”

ਅਨੁਛੇਦ 270 ਦਾ ਸੋਧ। 10. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 270 ਵਿਚ, -

(i) ਖੰਡ (1) ਵਿਚ, “ਅਨੁਛੇਦ 268, ਅਨੁਛੇਦ 268ਉ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 269” ਸ਼ਬਦਾਂ, ਅੰਕਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ “ਅਨੁਛੇਦ 268, ਅਨੁਛੇਦ 269 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 269ਉ” ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ ;

(ii) ਖੰਡ (1) ਦੇ ਬਾਅਦ, ਨਿੱਚੇ ਲਿਖੇ ਖੰਡ ਅੰਤਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਭਾਵ :-

“1(ਉ) ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਖੰਡ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਕਰ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਖੰਡ (2) ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਢੰਗ ਤਹਿਤ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

1(ਅ) ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਖੰਡ (2) ਅਤੇ 269 ਉ ਤਹਿਤ ਉਗਰਾਹੇ ਅਤੇ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਕਰ, ਜੋ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਦੇ ਖੰਡ (1) ਤਹਿਤ ਦਰਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 269 ਉ ਦੇ ਖੰਡ (1) ਤਹਿਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਟਿਕੱਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਖੰਡ (2) ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਢੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ।”

ਅਨੁਛੇਦ 271 ਦਾ ਸੋਧ। 11. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 271 ਵਿਚ “ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਛੇਦਾਂ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ “ਅਨੁਛੇਦ 246 ਉ ਤਹਿਤ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ” ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਅੰਤਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਅਨੁਛੇਦ 279 ਉ ਦਾ ਸੋਧ। 12. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 279 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਛੇਦ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ : -

ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ। “279ਉ (1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇਕ ਸੌ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2016 ਦੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਦੀ ਤਰੀਖ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ, ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”
(2) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ, ਭਾਵ : -

(ਉ) ਕੇਂਦਰ ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ - ਚੇਅਰਮੈਨ ;

(ਅ) ਕੇਂਦਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਜਿਸ - ਮੈਂਬਰ ;
ਕੌਲ ਸਰਕਾਰੀ ਆਮਦਨੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ

(ਇ) ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਦੁਆਰਾ - ਮੈਂਬਰ ।
ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿੱਤ ਜਾਂ ਕਰ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਿਸ ਕੌਲ ਵਿੱਤ ਦਾ ਭਾਰ ਹੋਵੇ।

(3) ਖੰਡ (2) ਦੇ ਉਪਖੰਡ (ਇ) ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਅਤਿਜਲਦ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਧੀ ਲਈ, ਜੋ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇ, ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਚੁਣਨਗੇ।

(4) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ -

(ਉ) ਸੰਘ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਗਰਾਹੇ ਗਏ ਕਰ, ਉਪਕਰ ਅਤੇ ਸਰਚਾਰਜ, ਜੋ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ;

(ਅ) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜੋ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਤੋਂ ਛੂਟ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ ;

(ਇ) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਵਿਧਿਆਂ ਅਨੁਛੇਦ 269 ਉ ਦੇ ਅਦੀਨ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਣਜ ਦੇ ਅਨੁਕਰਮ ਵਿਚ ਰਸਦ ਮਾਪ ਉੱਪਰ ਅਰੋਪੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਦਾ ਟਿਕੱਣ ਅਰੋਪਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਰਸਦ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ ;

(ਸ) ਉੱਲਦਣ ਦੀ ਬਰੂਹਾਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਨਿੱਚੇ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ;

(ਹ) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਗਤ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਵੀ ਹਨ ;

(ਕ) ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਰਿਕਰਤੀਕ ਵਿਪੱਤੀ ਜਾਂ ਆਪਦਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੋਰ ਸੰਸਾਧਨ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਰ ਜਾਂ ਦਰਾਂ ;

(ਖ) ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਅਸਮ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ, ਮਨਿਪੁਰ, ਮੇਘਾਲਯਾ, ਮਿਜੋਰਮ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਸਿਕਿਮ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ; ਅਤੇ

(ਗ) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇ, ਜੋ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(5) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਉਸ ਤਾਰੀਕ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਕੱਚਾ ਪੈਟ੍ਰੋਲ, ਉੱਚ ਗਤੀ ਡੀਜ਼ਲ, ਸਟੋਰ ਸਪਿਰਿਟ (ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਟ੍ਰੋਲ ਦੇ ਰੂਪ ਚ ਪ੍ਰਚਲਤ) ਪ੍ਰਰਿਰਤਿਕ ਗੈਸ ਅਤੇ ਵਿਮਾਨਨ ਟ੍ਰਬਾਈਨ ਇੰਧਨ, ਉੱਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਅਰੋਪੇ ਜਾਣਗੇ।

(6) ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਦੁਆਰਾ ਬਖਸ਼ੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ, ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਰ ਦਾ ਇਕਸਾਰ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਇਕਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਹੋਵੇਗੀ।

(7) ਮਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ, ਕੌਰਮ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਕਰ ਬਣੇਗੀ।

(8) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਅਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦਾ ਜਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗੀ।

(9) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਰਹੇਕ ਫ਼ੈਸਲਾਂ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਅਤੇ ਵੋਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਚੋਬਾਈ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ : -

ਉਸ ਬੈਠਕ ਵਿਚ, -

(ਉ) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੋਟ ਨੂੰ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਲ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਇੱਕ-ਤਿਹਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ ; ਅਤੇ

(ਅ) ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੀਆਂ ਲੈਣ ਅਤੇ

ਪਾਇਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁੱਲ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਚੋ-ਤਿਹਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ ।
 10. ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਾਰਜਵਾਹਿਆਂ ਕੇਵਲ
 ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ --

(ਉ) ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਗਠਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਮੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ
 ਹੈ ; ਜਾਂ
 (ਅ) ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵਿਚ
 ਕੋਈ ਖਾਮੀ ਹੈ ; ਜਾਂ
 (ਇ) ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਜਾਬਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਨਿਯਮਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੀ
 ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

11. ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ, -

(ਉ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ; ਜਾਂ
 (ਅ) ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ
 ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ; ਜਾਂ
 (ਇ) ਦੋ ਜਾਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ,
 ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ
 ਨਿਆਂ ਨਿਰਨੇ ਲਈ ਇੱਕ ਯੰਤਰ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰੇਗੀ ।

ਅਨੁਛੇਦ 286 ਦਾ ਸੋਧ। 13. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 286 ਵਿਚ-
 (i) ਖੰਡ (1) ਵਿਚ, -

(ਉ) “ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ
 ਖਰੀਦ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ “ਮਾਲ ਦੇ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰਸਦ
 ਤੇ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਰਸਦ” ਸ਼ਬਦ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ ;
 (ਅ) ਉਪਖੰਡ (ਅ) ਵਿਚ “ਮਾਲ ਦੇ ਦਰਾਮਦ ਜਾਂ ਬਰਾਮਦ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ
 ਥਾਂ ਤੇ “ਮਾਲ ਦਾ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰਸਦ” ਸ਼ਬਦ ਰੱਖੇ
 ਜਾਣਗੇ ;
 (ii) ਖੰਡ (2) ਵਿਚ, “ਮਾਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ
 “ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰਸਦ” ਸ਼ਬਦ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ;
 (iii) ਖੰਡ (3) ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਅਨੁਛੇਦ 366 ਦਾ ਸੋਧ। 14. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 366 ਵਿਚ, -
 (i) ਖੰਡ (12) ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਖੰਡ ਅੰਤਰਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ
 ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ :-

“(12ਉ) ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ” ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖੀ ਉਪਭੋਗ ਲਈ ਨਸ਼ਈ
 ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਰਸਦ ਤੇ ਕਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਲ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰਸਦ
 ਤੇ ਕੋਈ ਕਰ ਹੈ ;”;
 (ii) ਖੰਡ (26) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖੰਡ ਅੰਤਰਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ,
 ਭਾਵ :-

- ‘(26ਉ) “ਸੇਵਾਵਾਂ” ਤੇ ਮਾਲ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਭਾਵ ਹੈ ;
 (26ਅ) “ਰਾਜ” ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਨੁਛੇਦ 246ਉ ਅਨੁਛੇਦ 248, ਅਨੁਛੇਦ 269, ਅਨੁਛੇਦ 269 ਉ, ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 279 ਉ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸੰਘ ਰਾਜਖੇਤਰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ;’
- ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦਾ ਸੋਧ। 15. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਖੰਡ (2) ਦੇ ਪਰੰਤੂ ਦੇ ਖੰਡ (ਉ) ਵਿਚ “ਅਨੁਛੇਦ 162 ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 241” ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ, “ਅਨੁਛੇਦ 162, ਅਨੁਛੇਦ 241 ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 279ਉ” ਸ਼ਬਦ, ਅੰਕ ਜਾਂ ਅੱਖਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ।
- ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੋਧ। 16. ਖੰਡ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਪਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪ-ਪੈਰਾ (3) ਵਿਚ, -
- (i) ਖੰਡ (ਇ) ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ, “ਅਤੇ” ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ;
 (ii) ਖੰਡ (ਸ) ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ, “ਅਤੇ” ਸ਼ਬਦ ਅੰਤਰਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ;
 (iii) ਖੰਡ (ਸ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਖੰਡ ਅੰਤਰਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ :-
 “(ਹ) ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਇਲਪਰਚਾਵੇ ਤੇ ਕਰ ;”।
- ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦਾ ਸੋਧ। 17. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿਚ, -
- (ਉ) ਸੂਚੀ 1- ਸੰਘ ਸੂਚੀ ਵਿਚ, -
- (i) ਮੱਦ 84 ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿੱਖੀ ਮਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ :-
 “84. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਠਲਿਖੇ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਉਤਪੰਨ ਮਹਿਸੂਲ,-
 (ਉ) ਕੱਚਾ ਪੈਟਰੋਲ;
 (ਅ) ਉੱਚ ਗਤੀ ਡੀਜ਼ਲ ;
 (ਇ) ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ (ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ) ;
 (ਸ) ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਕ ਗੈਸ ;
 (ਹ) ਵਿਮਾਨਨ ਟਰਬਾਈਲ ਇੰਧਨ ;
 (ਕ) ਤੰਬਾਕੂ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਉਤਪਾਦ।”;
- (ii) ਮੱਦ 92 ਅਤੇ 92 (ਇ) ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ;
- (ਅ) ਸੂਚੀ 2- ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿਚ,-
- (i) ਮੱਦ 52 ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ;
- (ii) ਮੱਦ 54 ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿੱਖੇ ਮੱਦ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ, ਭਾਵ :-
 “54 ਕੱਚੇ ਪੈਟਰੋਲ, ਉੱਚ ਗਤੀ ਡੀਜ਼ਲ, ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ (ਆਮ

ਤੇਰ ਤੇ ਪੈਟ੍ਰੋਲ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ), ਪ੍ਰਕਿਰਤਿਕ ਗੈਸ, ਵਿਮਾਨਨ
ਟ੍ਰਬਾਈਲ ਇੰਧਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਉਪਭੋਗ ਲਈ ਨਸ਼ੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ
ਵਿਕਰੀ ਤੇ ਕਰ ਪਰੰਤੂ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾਲਦਾ
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਣਜ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਣਜ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ।”;

(iii) ਮੱਦ 55 ਦਾ ਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ;

(iv) ਮੱਦ 62 ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਮੱਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ
ਭਾਵ :-

“62 ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਦਿਲਪਰਚਾਵੇ ਤੇ ਉਸ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਕਰ ਜੋ
ਕਿਸੇ ਪੰਚਾਇਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਕ ਕੌਂਸਲ
ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਅਰੋਪੇ ਜਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।”

ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ
ਕਰ ਦੇ ਆਰੰਭ
ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ
ਕਾਰਣ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ
ਸਰਕਾਰੀ
ਆਮਦਨ ਦੇ
ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ
ਮੁਆਵਜ਼ਾ।
ਅੰਤਰਕਾਲੀ
ਉਪਬੰਧ।

18. ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਤੇ,
ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰ ਪਰਿਪਾਲਣ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਆਮਦਨ ਦੇ
ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਮੁਦੱਤ ਦੇ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗੀ।

19. ਇਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆਂ ਵੀ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਆਰੰਭ
ਦੇ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਕਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ
ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ, ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸੋਧਤ
ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਵਿਧਾਨ
ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਹੋਰਵੇਂ ਯੋਗ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦਾ ਸੋਧ ਜਾਂ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ
ਜਾਂ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਗੁਜਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ, ਨਾਫ਼ਜ਼ ਰਹੇਗਾ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ
ਕਠਿਨਾਈ ਆਂ
ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ
ਸ਼ਕਤੀ।

20. ਜੇਕਰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਸੋਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲ
ਕਰਨ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਕਠਿਨਾਈ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਦੀ ਤਰੀਖ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ
ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਸੋਧੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿਚ
ਅੰਤਰਕਾਲੀ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਤ ਕੋਈ ਕਠਿਨਾਈ ਵੀ ਹੈ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ,
ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ
ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਜਾਂ ਰੂਪਭੇਦ ਵੀ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ
ਕਠਿਨਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਕਾਲਉਚਿਤ ਹੋਵੇ, ਕਰ ਸਕੇਗਾ

ਪਰੰਤੂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਨੁਮਤੀ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਜਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਉਪਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਰਹੇਕ ਹੁਕਮ, ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਭਦ, ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

M/o Law and Justice